

ними актерами. В этом контексте особенного веса приобретают отношения стратегического партнерства. Включение Украины в систему стратегических отношений с ведущими державами мира будет способствовать росту значимости нашей страны как молодого, но активного международного актера.

Ключевые слова: партнерский регион, стратегическое партнерство, еврорегион, украинско-польские отношения, украинско-российские отношения, внешнеполитические приоритеты, национальный интерес, геополитический интерес.

Vladyslav Strutynski Ukrainian-Polish and Ukrainian-Russian Strategic Partnership within European Integration Processes. In the article the author researches the processes of establishing and development of Ukrainian-Polish and Ukrainian-Russian strategic partnership with regard to its impact on the realization of European integrational efforts of Ukraine. The author emphasizes that dynamism and tendency towards the further complication of the international relations system gaining the multi-dimensional character inherent to the contemporary international relations. This requires a search for new forms of coordinated and coherent interaction. In such circumstances the forefront task is to construct a flexible and differentiated system of relations between Ukraine and key international actors that will meet the challenges of the globalized world. In this regard the strategic partnership is gaining a particular significance and is quite widely used by the leading countries to raise their effectiveness at the international scene. The inclusion of Ukraine into the system of strategic relationships with the leading countries of the world will promote the significance increasing of our country as a young but active international actor.

Key words: partner region, strategic partnership, Euroregion, Ukrainian-Polish relations, Ukrainian-Russian relations.

Стаття надійшла до редколегії
30.09.2014 р.

УДК 81'272=162.2:316.775.2

Світлана Савойська

Об'єднавчий потенціал української мови в комунікативному контексті мовної політики

Ідеться про об'єднавчий потенціал української мови, який розглянуто в комунікативному контексті мовної політики, спираючись на історіологічний, триадний та інші методи, ключові в цьому дослідженні. Мовно-політичні комунікації сприяють розвитку мов національних меншин, а також мов тих полікультурних спільнот, які перебувають на межі зникнення. Розвинені й націоналізовані ЗМК поширюють функціонування української мови в усіх без винятку регіонах країни, об'єднують українське полікультурне суспільство навколо української мови як єдиної державної. Ураховуючи зазначене вище, мета проблеми полягає в тому, щоб виявити ті проблеми, які гальмують консолідаційні процеси навколо української мови як єдиної державної та показати той потенціал і ті комунікативні можливості, які цьому сприяють. Комунікативний та об'єднавчий процеси передбачають такі основні результати: а) знання і розуміння історії розвитку українського народу, його мови, культури, звичаїв і традицій; б) формування на цій основі національної свідомості, громадянського суспільства та політичної нації; в) ідентифікацію української полікультурної спільноти з україномовною освітою, духовністю та національними інтересами; г) консолідацію українського народу навколо Української православної церкви, яка захищає, поширює та зберігає національні цінності. Висновки можуть мати позитивні й негативні характеристики. Вони залежать від того, на якому етапі проводиться дослідження, які відносини між політичними комунікантами й комунікаторами, суб'єктами та об'єктами процесу, кому належать засоби масової інформації і комунікації (далі – ЗМІ, ЗМК), у якому стані перебувають галузі суспільно-політичного життя держави і яка мовна політика здійснюється на тому чи тому етапі державотворення.

Ключові слова: засоби масової інформації і комунікації, комунікативний контекст мовної політики, конструктивний, об'єднавчий потенціал української мови, деструктивний.

Постановка наукової проблеми та її значення. Щоб мовна політика в сучасній Україні була конструктивною, вона повинна ґрунтуватися на дискурсивній основі, яка складається з триади: дискурс–взаєморозуміння–консенсус. Комунікативний аспект мовної політики – різновид діалогу в міжвладних стосунках, влади з лідерами політичних партій, громадянським суспільством, яке фор-

мується, народом, здійснюваного зрозумілими полікультурному суспільству лініями зв'язку та способами спілкування задля його об'єднання навколо національного стержня – української мови як єдиної державної і культури та мобілізації на розбудову й реформаційну модернізацію країни під егідою гасла-принципу: «єдність у різноманітності». Цей принцип, за певними винятками, ефективно впроваджували в життя на першому етапі (1990–1996 рр.) українського державотворення, коли відроджувалася україномовна освіта, запроваджували нові курси, відкривали кафедри українознавства, історії України, політичних наук, політології, соціології, української культури тощо. Мовну політику на першому етапі можна назвати, за невеликими винятками, ефективною, оскільки вона досягалася за допомогою розроблених для цього етапу комунікаційних технологій, які мали можливість відносно позитивно впливати на всі галузі суспільно-політичного життя держави й досягати очікуваного результату. Комунікаційні технології на першому етапі українського державотворення задіяли й провели в життя національно-демократичні політичні сили, зокрема Народний рух України за перебудову. Наслідком налагодження відносин між тодішнім Президентом, Верховною Радою і Кабінетом Міністрів було ухвалення Закону «Про мови в Українській РСР», який проголосив українську мову єдиною державною; Державної програми на виконання цього закону, підписання «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», Конституції України, яка статтею 10 закріпила державний статус за українською мовою. Рухівці вважають, що українська мова має бути єдиною державною, яку в обов'язковому порядку мають знати та послуговуватися державні посадові особи. Цю норму визнав і задекларував у своєму Рішенні Конституційний Суд України. Члени Руху сприяють відродженню та поширенню української мови й культури на Сході та Півдні держави, виступають проти подвійного громадянства і вважають, що Україна має бути унітарною державою з децентралізованою функцією управління, що сучасна влада розуміє дещо по-своєму. Однак з середини 1990-х рр. цей процес почали гальмувати проросійські політичні сили. Він супроводжувався браком комунікацій та взаєморозуміння між провладними та опозиційними політичними силами. У зв'язку із цим нерозв'язаних питань ставало все більше, накопичувалися непорозуміння і протистояння, що розмивало комунікаційний потенціал української мови й культури, гальмувало її розвиток та поширення в усіх регіонах держави, насамперед на її Сході та Півдні.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Підґрунтям об'єднаної потенціалу української мови є комунікації, на основі яких формуються певні ідентичності. Зокрема, україномовній ідентичності на другому етапі (1997–2004 рр.) українського державотворення стало бракувати соціально-політичної комунікативності, що, з одного боку, було викликано тими законопроектами, які підвищували і так високу комунікативну потужність російської мови, з іншого, – ухваленням законів (1999, 2003 рр.) «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Окремі аспекти досліджуваної проблеми аналізували такі вітчизняні учені, як В. Андрущенко, С. Єрмоленко, С. Жижко, І. Іванов, В. Калашник, І. Ключковська, В. Коваленко, П. Кононенко, А. Корж, О. Кузьмук, Т. Лаврук, М. Ларченко, І. Ломака, О. Майборода, Л. Нагорна, Г. Палій, В. Різун, В. Северинюк, О. Чемшит, О. Шморгун, М. Шульга та ін. На думку більшості учених, школа масової комунікації, зокрема й політичної, почала формуватися на початку 90-х рр. минулого століття. Наукові роботи, які почали з'являтися в цей час, стали вагомим підґрунтям для розвитку політичних комунікацій. А 2000 р. в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка вперше в історії розвитку української освіти під керівництвом професора В. Різуна почали викладатися такі нормативні курси, як «Теорія масової комунікації», «Комунікаційні технології», «Основи професійної комунікації» та ін. Учений запроваджує нові терміни: «комунікант», що варто розуміти як адресант спілкування, та «комунікат» – як адресат спілкування. Терміном «комунікатори» позначають, за його словами, і комунікант, і комунікат. Учасників спілкування називають комунікаторами. Мовці або ті, хто ініціює спілкування, є комунікантами, за аналогією до слова «адресанти». Учасники спілкування, на яких спрямовано комунікацію, називаються комунікатами за аналогією до слова «адресати» [1, с. 9, 10]. А 2007 р. виник окремий науковий напрям політичного спілкування. У зв'язку із цим усе частіше з'являються статті, які висвітлюють окремі аспекти політичної, нормативно-правової, культурної та інформаційно-комунікативної політики, а також проблеми дискурсу, взаєморозуміння, консенсусу, національної єдності тощо. Інформаційну політику потрібно розуміти ті явища і процеси, що стосуються аналізу політичного інформування та його діяльності. Інформативний – це такий, який несе інформацію або забезпечує нею ті інформативні засоби, які інфор-

мують. Комунікаційні явища, процеси, функції слід розуміти як такі, що стосуються комунікації і пов'язані з нею. Комунікативний – це такий, що забезпечує комунікацію, тобто виконує функцію спілкування [1, с. 11]. Якщо мовну політику розглядати під кутом зору історіології, то в минулому її функцію виконувала українська інтелігенція, зокрема священики, освітяни, історики, письменники, літератори, учені та ін., які налагоджували зв'язки з діаспорою у зв'язку з розвитком відповідної ідентичності, книгодрукування, виданням літератури, журналів тощо.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Що стосується ідентичності, яка є основою об'єднання українського народу навколо національних цінностей, української мови й культури, то, на слухну думку Л. Шкляра, вона складається з історичних і традиційних ідентичностей, а також свідомого ототожнення індивіда з етнічною групою, певною спільнотою та нацією. До її витоків учений зараховує «історію українського народу, звичаї, традиції, українську мову, релігію, символи, культуру та інші цінності, що посідають особливе місце, оскільки вони являють собою, за словами ученого, частину світогляду спільнот» [23, с. 224]. І. Ломака, зокрема, простежує слабку здатність релігійного фактору відігравати консолідувальну роль та впливати на розвиток суспільних процесів в Україні. Але «оскільки Україна є поліконфесійною державою, то національної єдності, на її слухну думку, можна досягти за умови дотримання принципу світоглядного та релігійного плюралізму, оскільки християнські конфесії, якщо вони бажають служити національному відродженню України, не повинні прагнути до монопольного впливу на релігійно-духовне життя українців, а наявні між ними відмінності переносити на національний ґрунт» [11, с. 11]. Із цією думкою можна погодитися не повністю, оскільки відмінності між УПЦ КП і УПЦ МП суттєві, якщо зважити, що перша з них захищає національні цінності, а інша – інтереси сусідньої держави в Україні. На процес консолідації української спільноти навколо української мови та культури впливають і об'єктивні, і суб'єктивні фактори, що відображені в самосвідомості кожної особистості та певної спільноти. У консолідації українського народу навколо національних інтересів і цінностей, зокрема української мови та культури, «особливо важливими є три складники: пам'ять про спільне минуле, що трактується як доля спільноти; насиченість та інтенсивність мовних зв'язків; концепція рівності всіх членів групи, організованих у громадянське суспільство» [10, с. 348].

Комунікаційне навіювання комуніканта (екс-президента Л. Кучми) у вигляді його намірів запровадити в Україні як офіційну (другу державну) російську мову відбулося під час інаугураційної промови 1994 р., що суттєво вплинуло на масову свідомість комунікатив і розвернуло вектор історії Української держави із Заходу на Схід. Розкол, що відбувся в середовищі політичних комунікаторів під час виборів у 1998, 1999 роках, спровокував мовно-політичні протистояння, наслідком яких із часом стала Помаранчева революція. У зв'язку із цими та іншими подіями дослідники стали приділяти велику увагу об'єднувачому потенціалу української мови, національній єдності та загальнонаціональній консолідації, основу яких складає «мовний чинник, який формує свідомість індивіда, охороняє культуру, розвиває і зберігає етнос» [12, с. 30]. На думку більшості, об'єднувачий потенціал української мови ґрунтується на культурних, інформаційних, освітніх, комунікаційних, релігійних, нормативно-правових та інших факторах, які мають бути спрямовані на становлення єдиної національної ідентичності й повинні відповідати інтересам громадян. «Єдина національна ідентичність громадян України, як справедливо вважає Г. Палій, має бути прийнятною для якомога більшої кількості громадян України» [15, с. 11]. Незважаючи на те, що після двох революцій, анексії АР Крим і війни на Сході України українська національна ідентичність суттєво змінилася в позитивний бік, усі зазначені вище фактори свідчать, що вона ще й досі остаточно не сформувалася. Це яскраво засвідчили президентські вибори 2014 р., де за опозиційний блок, як і завжди, віддали голоси мешканці Сходу й Півдня. А якби ці мешканці мали можливість проголосувати в повному складі, то опозиційний блок мав би більш суттєву підтримку, що не об'єднує, а, навпаки, розколює українське суспільство. Головним об'єднувачим пріоритетом української мови як єдиної державної мають стати, на слухну думку А. Корж, «повсюдне і безальтернативне її утвердження, піднесення престижу та розширення сфери застосування, сприяння розвитку мов національних меншин, подолання російсько-українського білінгвізму в державно-офіційному мовленні, суттєве поліпшення мовної ситуації в Україні у зв'язку із запобіганням та розв'язанням конфліктів на мовно-політичному ґрунті. Консенсус у мовній площині, на слухну думку вченого, має бути вигідний як україномовній, так і російськомовній спільнотам в Україні» [9, с. 17].

Масове комунікаційне навіювання, що мало місце в законодавчій галузі, було пов'язане з мовними законопроектами, які розробляли проросійськи налаштовані політики, починаючи з другої половини 1990-х рр. До цього немалі зусилля доклала тодішня влада, яка для російськомовної спільноти не створила жодних умов, аби вона виявила бажання українізуватися та об'єднатися навколо української мови й культури. Але українська влада як не робила, так і наразі нічого для цього не робить. Тому ті благородні заклики до об'єднання, які були народжені Помаранчевою революцією, Революцією гідності, анексією АР Крим і війною на Сході, можуть вичерпати себе, якщо ідею об'єднання навколо національних цінностей не розвивати на державному рівні. Цьому має сприяти комунікативна політика на всіх рівнях, необхідною основою формування якої є «національна культура, яка забезпечує духовний ріст людини» [4, с. 54] та належність її до єдиної великої родини.

Масове комунікаційне навіювання відбувалося у зв'язку з ігноруванням проросійськи налаштованих політиків Рішення Конституційного Суду щодо обов'язкового використання української мови на державній службі та в діловодстві, ухваленням законів (1999, 2003 рр.) «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Останній із них вступив в дію на початку 2006 р. Тому мовна політика «помаранчевої» влади на четвертому етапі (2005–2009 рр.) була в епіцентрі політичних комунікаторів, що, за словами Т. Скубашевської, «віддзеркалювало взаємодію, суперництво, а також боротьбу етносоціальних, етнокультурних, етномовних, етноконфесійних груп, прошарків соціуму за власну ідентичність, право на власне бачення світу, пріоритети цінностей та інтерпретацію явищ навколишнього світу» [19, с. 9]. Брак комунікативної політики та взаєморозуміння і на цьому етапі поглибив протистояння в середині «помаранчевої» команди, послабив її із середини й розколов на дві частини, які не стали підтримувати законопроекти влади, стали ворогувати між собою і боротися за владу. Це врахували комунікати – виборці, які не підтримали Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» на дочасних парламентських виборах 26 жовтня 2014 р. Брак конструктивної мовної політики, практична відсутність взаєморозуміння між комунікаторами в середині «помаранчевої» команди, розколотість і слабкість центральної влади активізували мовно-політичні конфлікти між центральною та місцевою владами (Схід і Південь України) держави, які підсилювалися ухваленням 2003 р. Законом «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», який на початку січня 2006 р. почав діяти на законних підставах. Брак діалогу й розуміння між владою та опозицією ґрунтувався на небажанні домовлятися, захищати національні інтереси та розбудовувати Українську незалежну державу. Тобто в сучасній Україні, на думку Л. Масенко, політична ідентичність є «кризовою і такою, що має тенденцію до загострення, оскільки владні структури України не зробили практично нічого для мінімізації можливого розколу держави. У функції державної мови, на слушну думку вченого, має виступати одна мова корінного і найчисленнішого етносу, що цілком відповідає загальноприйнятій світовій практиці побудови національної держави, оскільки мова належить до головних чинників консолідації населення у межах своєї країни. Функціонування в одній країні двох офіційно закріплених мов порушує мовно-культурну та національну єдність її мешканців, що стає джерелом постійного конфлікту між двома різномовними частинами населення і дестабілізації суспільного життя. Урешті-решт, це може призвести до розпаду єдиної держави на частини за мовною ознакою» [13, с. 56].

Отже, провідною парадигмою об'єднувачого потенціалу української мови повинні бути такі політичні комунікації, які ґрунтуються на взаєморозумінні та всеукраїнській консолідації полярних політичних сил, соціально-політичній модернізації, загальнонаціональній ідентифікації та єднанні українського полікультурного суспільства, що є актуальним і нагальним завданням для сучасної Української держави. У зв'язку із цим демократичні завоювання повинні були створити таку надбудову, на основі якої можна було досягти національної єдності та консолідації українського полікультурного суспільства шляхом подолання і об'єктивних, і штучно створених суперечностей конфесійного, мовно-політичного, міжрегіонального, законотворчого, нормативно-правового, культурного, інформаційного та освітнього характеру. Але процес консолідації українського суспільства на другому та третьому етапах не набув подальшого розвитку й перетворився в «кризу ідентичності, що призвело до втрати керованості і передбачуваності поведінки індивідів та інституцій, ціннісних орієнтацій, що призвело до лихоманкової активності» [22, с. 217], яка здетонувала Помаранчевою революцією, а згодом – Революцією гідності.

Відтак на третьому етапі масове комунікативне навіювання було пов'язане зі зміною ціннісних орієнтацій, що були спрямовані зі східного російського на західноєвропейський вектор розвитку.

Цьому перешкоджали відсутність чіткого плану розвитку держави, нового закону про мови, взаєморозуміння між владою та опозицією, а також внутрішньополітичні чвари та боротьба за владу. Це активізувало діяльність соціально-політичних спільнот лівого спрямування, мовна політика яких призвела до розколу українського суспільства за мовною ознакою, що підштовхнуло проросійськи налаштованих політиків, на думку Т. Панченко, запропонувати українській спільноті «обирати мову спілкування та визначитися із статусом російської мови» [16, с. 83].

Масова комунікаційна маніпуляція відбувається на четвертому етапі (2010 – на поч. 2014 рр.) українського державотворення задля формування проросійської свідомості в українських громадян, переведення україномовних навчальних закладів у статус двомовних або російськомовних та поширення негативних настроїв щодо приєднання України до Європейського Союзу й НАТО. Використавши комунікаційні маніпуляції, мовні орієнтації проросійських політичних сил остаточно загальмували консолідаційні процеси української полікультурної спільноти навколо національних цінностей, зокрема української мови й культури. Головні чинники, які створюють перешкоди на шляху до формування загальнонаціональної єдності: низький рівень життя українського народу, гальмування поширення україномовних комунікацій на Півдні та Сході України, міжконфесійна боротьба тощо. Не сприяють в Україні суспільно-політичній консолідації домінування російської маскультури, яка в декілька разів перевищує обсяг вітчизняного друкованого продукту, захоплення українських православних храмів, закриття та переведення на російську мову навчання україномовних навчальних закладів. Тому консолідувати українське полікультурне суспільство, на думку І. Іванова, можна через економічне відродження України й духовне єднання [7]. Незважаючи на те, що в комунікативній політиці останнім часом відбулися деякі зміни, але і досі часу на ринку друкованих мас-медіа продовжує переважати російський продукт. Не тішить комунікативна політика священників УПЦ МП, які продовжують підтримувати сепаратистів і терористів на Сході й Півдні держави, та освітянські структури на окупованих територіях Донецька, Луганська, Новозовська тощо, які підтримують проросійську мовну політику, забороняючи послуговуватися українською мовою, використовувати її в освіті, ЗМІ, діловій сфері тощо.

Отже, успіх мовно-політичної комунікації тримається на довірі комунікатів до комунікантів, діяльність яких залежить від рівня соціально-економічного та політико-культурного розвитку країни, від її територіальної цілісності чи, навпаки, її розчленованості, а також від стану політичної культури та єдності, яка згуртовує нову українську націю, яка народжується. Тому на мовно-політичній комунікації і самоідентифікації зосередили увагу М. Михальченко і З. Самчук. Учені вважають, що мовна політика, яку проводить сучасна Українська держава, не спонукає українське суспільство до єдності. На їх думку, держава є розколотою, а особа в такому соціумі не захищена від усіляких утисків [14, с. 230, 260].

Теоретичне підґрунтя і гіпотези. За нашою гіпотезою, децентралізація, яку запропонував Президент П. Порошенко, може загальмувати процес об'єднання української полікультурної спільноти навколо її ядра – української етнічної нації, української мови й культури, ще більше «ослабити цілісність держави, яку наразі можна поставити під сумнів, або перервати традиції українського народу, які відтворюються у мові» [6, с. 16]. Цей етап характеризується інтеграційними й комунікаційними потугами, яких вистачило лише на те, щоб об'єднатися національно-демократичним політичним партіям в одну команду. Усі намагання провладної команди налагодити відносини з проросійськи налаштованими політичними партіями та їх лідерами виявилися марними, що свідчить про існування і діяльність потужної «п'ятої колони», яка всі роки незалежності підтримувала в Україні російські національні інтереси. Свідченням цього є, порівняно з минулими президентськими виборами, не надто висока явка на парламентських виборах (53 %), що відбулися 26 жовтня 2014 р., на яких «п'ята колона» та її електорат і цього разу були не готові до чесної боротьби без фальшувань і підкупів. Тому об'єднавчим потенціалом української мови на цьому етапі повинна бути національна ідея, яка до Революції гідності була істотно ослаблена й недостатньо усвідомлена масами. Більше того, вона ніколи не підтримувалася проросійськи зорієнтованими політиками, які суттєвий відрізок часу були в авангарді управління Українською державою. У зв'язку із цим в усі роки незалежності відбувалося відчуження української влади від титульної української нації, яка є основою і рушійною силою державотворення, тому державні інтереси нерідко протиставлялися народним і національним. У такому разі, на думку І. Іванова, конче «потрібна інтегральна ідеологія, яка б стала кодексом

злагоди щодо окремих етносів, соціальних груп, політичної еліти та осіб» [18, с. 12]. Тобто Україні потрібна така ідентичність, яка б ґрунтувалася на усвідомленні спільного походження, традицій, вірувань, цінностей, на відчутті історичної спадкоємності, виконувала роль загальнонаціональної ідеології, яка може стати передумовою існування національної ідеї, чинником розвитку української політичної нації, поширення української мови, культури та збереження Української незалежної держави [18, с. 13].

Методи дослідження. Дослідження складається з п'яти етапів. Методологічна основа кожного з них – комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які дали можливість розкрити об'єднаний потенціал української мови в комунікативному контексті мовної політики. Еволюційно-історичний і діалектичний методи дали змогу з'ясувати причини об'єднання українського народу навколо національних інтересів і цінностей, зокрема української мови та культури. Історіологічний метод дав змогу відстежити, як народжувалися мовно-політичні комунікації на українських теренах, який шлях пройшли, як змінювалися та якими є сьогодні. Системний і тріадний методи дали можливість зосередити увагу на мовній політиці та комунікативних проблемах суспільно-політичного життя держави. Метод біхевіоризму було використано для вивчення й аналізу деструктивної поведінки політичних акторів, які маніпулюють мовною проблемою і дозволяють собі використовувати її в особистих цілях. За допомогою цього методу вдалося встановити зв'язок між політичними заявами акторів під час виборчих кампаній, які нерідко маніпулюють мовно-політичною проблемою та ігнорують власні обіцянки після виборів. Політико-прогностичний метод дав можливість виявити джерело конфлікту, мінімізувати його негативні наслідки та спрогнозувати об'єднання українського народу навколо національної ідеї, найважливішими складниками якої є державний суверенітет, соборність, взаєморозуміння між проукраїнськими і проросійськими політичними силами, а також міжкультурна комунікація, діалог та модернізація всіх сфер і галузей суспільно-політичного життя держави [21]. Що стосується майбутнього, то об'єднання Української держави з Росією на умовах її зверхності в новий союз, на чолі якого буде Росія, неможливе. І це розуміє більшість українських учених і політиків. Водночас проросійськи налаштований відсоток українського політикуму готовий об'єднатися і на таких умовах. Заради такого об'єднання вони готові застосувати в Україні білоруський досвід, мотивуючи це високим рівнем життя білорусів, економічними показниками, схожістю української і російської культур та спільною історією. У разі об'єднання України з Росією, на думку Ю. Бадзьо, вона дуже швидко поглине українців і стане ще більш потужною, ніж була раніше [3]. У цьому разі об'єднаним фактором, як вважають проросійськи налаштовані політики, може бути лише російська мова, яка повинна стати в Україні другою державною/офіційною. На думку політиків, які сповідують національно-демократичні цінності, російська мова буде об'єднувати лише ту частину української спільноти, яка вважає її рідною, оскільки значна частина російськомовних українців вважає рідною не російську мову, якою послуговуються, а українську, збереження якої, на їх думку, є питанням принципової державної ваги, бо українська мова, – це вибір між демократією та об'єднаною Європою, свободою і «русским миром», заможним та розвинутим суспільством та сировинною неоколонією [5].

Отже, незважаючи на різні ідеї, які намагаються нав'язати українській спільноті проросійськи налаштовані політики, на думку більшості вітчизняних учених, об'єднати українську полікультурну спільноту може спільна для всіх українська національна ідея, складовою і невід'ємною частиною якої є українська мова й культура, що є ідейним стрижнем державної гуманітарної та гуманістичної політики, а також символом і об'єднаним фактором Української незалежної держави. Але й вона нашоухується на опір і протидію окремих проросійських патріотів та на безпорадність окремих держслужбовців в обстоюванні мовних і національних прав. Невід'ємним складником національної ідеї є українська мова, яка обслуговує всі сфери суспільно-політичного життя держави та формує національну самосвідомість. Однією із центральних складників української національної ідеї є загальнонаціональна ідентичність, яка залежить не лише від економічного розвитку держави, а й від духовного стану української полікультурної спільноти, політичної культури загалом, знання і розуміння історії українського народу, мовної політики та зацікавленості влади цією проблемою [24]. Без єдиної національної ідеї, яка орієнтована на майбутнє, не може сформуватися спільна мова й культура майбутньої української політичної нації. Приєднання до європейської співдружності також неможливе без єдиної національної ідеї, яка орієнтується на національну безпеку, інтелект українського

народу та світові стандарти. Вона є не лише етнічною і національною, а й загальнолюдською цінністю, яка об'єднає українське суспільство лише тоді, коли стане популярною у середовищі українців не лише Заходу й Центру, а й Півдня та Сходу, що наразі є великою проблемою. Національно-демократична еліта також неспроможна була об'єднати українське суспільство в єдину політичну націю, оскільки сама була роз'єднаною ідеологічно й ментально. Ситуація, яка склалася в мовно-політичній сфері України, не відповідає суспільній консолідації, суперечить соціальній справедливості й солідарності. Основна ознака національної єдності – готовність української влади дотримуватися встановлених норм, правил, діяти в межах демократії та Конституції України [18, с. 30], яку, на наше переконання, не потрібно змінювати або писати нову, її потрібно виконувати.

Відтак проблема мовно-політичної комунікативності в сучасній Україні складна: вона розділила український народ за мовно-політичною ознакою на російськомовну та україномовну частини. У цьому розумінні будь-який регіон може усвідомлюватися місцевою спільнотою як мала Батьківщина, джерело ідентичності, солідарності та об'єднувальна сила. Наприклад, етнічні росіяни, окремі російськомовні українці, євреї, німці, греки та інші ідентифікують себе, зазвичай, із російською мовою і культурою. Водночас, україномовні українці, які мешкають у Центрі й на Заході України та за кордоном, певний відсоток україномовних поляків ідентифікують себе з українською мовою і культурою. Центр і Захід України, за словами Т. Татаренко, «вирізняються своєю індивідуальністю, мають соціокультурну специфіку та регіональну ідентичність, яка визначається не стільки національною, скільки територіальною належністю, що виокремлює психологічні, етнокультурні та соціальні риси» [20].

Чинниками ідентичності, які в цьому разі тісно пов'язані з україномовною комунікативністю, є розуміння України як власної Вітчизни, сприйняття її незалежності, недоторканності кордонів, української мови як єдиної державної, а також Української православної церкви як духовного й культурного центру Української держави. Сформувані таку комунікативну ідентичність можна через розв'язання міжконфесійних, міжцерковних, мовно-освітніх, міжрегіональних, інформаційних, міжпартійних та інших проблем, в основі яких лежать культурні та мовно-політичні суперечності. Наразі україномовна комунікативна ідентичність переживає і внутрішню, і зовнішню кризи, які пов'язані з внутрішніми змінами в середині держави та військовою агресією, яку чинить Росія проти України.

Висновки. Отже, формування загальнонаціональної комунікативної єдності ефективніше відбувається в умовах інтеграційних процесів за умови, коли асиміляційні зміни відбуваються на добровільній основі. В Україні надто повільно і слабо досліджують феномен політичної комунікативної ідентичності, що є кризовою і такою, яка досі не подолана. Тому має тенденції до загострення, а національно-консолідувальна ідея існує не на рівні влади, а громадянського суспільства, яке народжується. Варто зазначити, що за всі роки незалежності жодний Президент Української держави практично нічого не зробив для мінімізації можливого розколу держави за мовно-політичною ознакою. Тому об'єднувати міста та регіони Української держави на основі національної культури взяла на себе відповідальність українська полікультурна спільнота, яка відвідує різні церкви, послуговується російською, кримськотатарською, українською, угорською, румунською та іншими мовами. Якщо українська спільнота цього не зробить, то «Україна, за словами А. Погрібного, буде слабкою, вразливою і роз'єднаною, оскільки українська мова і національна культура є синонімом самої України як повноцінної, унітарної та соборної держави» [17, с. 53, 178, 321, 360]. Щоб об'єднати всю українську спільноту, якою б мовою вона не послуговувалася, та всі регіони, які впродовж усіх років незалежності роз'єднували проросійськи налаштовані політики, почала народжуватися політична нація, яка намагається перевести мовне питання з політичної площини в лінгвістичну завдяки пошукам конструктивного й компромісного розв'язання цієї проблеми задля подальшого її політико-правового врегулювання. Немалі зусилля до цього доклали волонтери, які стали на захист тих, хто, борючись за національні права й цінності та захищаючи Українську державу від внутрішніх сепаратистів і зовнішніх загарбників, зазнав страждань від військової агресії Росії на Півдні та Сході країни. Об'єднати полікультурну спільноту навколо української мови й культури допоможе не корпоративний, а «всезагальний інтерес, який, як справедливо зазначає професор О. Бабкіна, є спільним для всіх, вищим і більш значущим, більш важливим і правдивим, ніж окремі групові інтереси. Це інтерес, задоволення якого є потребою цілого суспільства, а значить таким, що вимагає беззастережного підкорення, постає як обов'язковий для усіх, всезагальний» [2, с. 9].

Об'єднавчим потенціалом української мови є Українська православна церква, яка активно використовує українську мову в церковній службі та проповідях, що виголошуються українською мовою,

на яку перекладена практично вся богослужбова література. У цьому велика заслуга УПЦ КП. Це дає можливість комунікаційними методами об'єднувати навколо україномовної культури прихожан Центру й Заходу, Сходу й Півдня, оскільки церкви УГКЦ, УАПЦ, УПЦ КП функціонують в усіх регіонах держави. Так, на захист української політичної нації, яка продовжує формуватися, стали українські православні церкви, які активно захищають, розвивають і поширюють українську культуру, перекладаючи релігійні книги українською мовою, допомагають українській армії і військовим на передовій амуніцією, харчами, технікою і молитвою, що надто важливо. Тому об'єднавчим потенціалом української мови можна вважати релігійні організації України, які формують патріотизм і національну самосвідомість української полікультурної спільноти. Водночас релігія в незалежній Україні поки що не стала основним чинником інтеграції українського полікультурного суспільства. А власне комунікативну роль української мови, як основи національно-культурного розвитку і чинника консолідації політичної нації, учені недооцінюють. Причин низької комунікативності української мови є декілька: це багатовікова бездержавність українського народу, полонізація, мадяризація, румунізація, русифікація, які негативно вплинули на зниження престижу всього українського. До цього ще варто додати розчарування української спільноти, порушення Закону «Про мови в Українській РСР», ст. 10 Конституції України, Рішень Конституційного Суду від 1999, 2000 рр. держслужбовцями, політиками і владою, а також протидію та гальмування поширення української мови з боку проросійськи налаштованих політиків та їх політичних сил; відсутність належного фінансового забезпечення тощо. Усе це гальмує розвиток і поширення української мови, стримує консолідаційно-комунікативні процеси і не зовсім сприяє формуванню української політичної нації. Про це якоюсь мірою свідчать останні парламентські вибори до Верховної Ради, які показали готовність чи неповну готовність виборців підтримувати владу, якщо врахувати відсоток тих, хто виїхав з України до Росії, хто голосував за проросійські політичні сили і хто не брав участі у виборах. Якщо ці показники скласти, то ми отримаємо солідний відсоток тих виборців, які раніше підтримували проросійськи налаштованих кандидатів у депутати. Ураховуючи це, можна зробити такий висновок: революційні й військові дії, що відбулися і сьогодні відбуваються на Півдні та Сході країни, мало що змінили в аспекті комунікації і консолідації української спільноти навколо українських інтересів та цінностей. Загальнонаціональна консолідація та україномовна комунікаційна активність залежать не лише від розвитку й поширення в Україні української мови та культури, а й економічного розвитку держави, територіальної цілісності, стану політичної культури та зацікавленості влади цією проблемою. Тому об'єднавчим потенціалом української мови є комунікаційна її спроможність та ідентифікація навколо неї більшості громадян, які виявлять бажання вивчити українську мову, нею послуговуватися та отримувати освіту, оскільки українська етнічна нація, на думку багатьох учених, формувалася не як державна, а на основі власної мови й духовності як культурна, про що свідчить уся історія розвитку українського народу та його державність.

Дякую редакції журналу і її колективу за можливість надрукувати статтю. Водночас хочу зазначити, що основні положення і висновки досліджуваної проблеми були представлені на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-теоретичних та науково-практичних конференціях, тому дякую організаторам цих інституцій за надану можливість ознайомити велике коло слухачів із означеною проблемою та її висновками. Збираючи й аналізуючи матеріали з досліджуваної проблеми, доповнено та уточнено бібліографію робіт учених, на дослідження яких спиралася автор, за що висловлює подяку проф. О. В. Бабкіній, І. М. Варзарю, О. Я. Воляннюк, М. Ф. Головатому, М. А. Остапенку, В. Ф. Панібудьласці та багатьом іншим ученим за консультації з комунікативних проблем сучасної мовної політики.

Джерела та література

1. Актуальні питання масової комунікації : наук. журн. / голов. ред. В. В. Різун ; Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 15. – 96 с.
2. Бабкіна О. Демократична політика як імператив сучасного глобального розвитку / О. Бабкіна // Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін : наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова / [відп. ред. О. В. Бабкіна]. – 2014. – Вип. 22. – С. 8–15.
3. Бадзьо Ю. Україна: четверта спроба або чи виживуть українці? / Ю. Бадзьо // Розбудова держави. – 1995. – № 10. – С. 33–37.

4. Бойко Т. Страх формування національної ідентичності / Т. Бойко // Українозн. альм. – 2011. – Вип. 5. – С. 53–54.
5. Васюник І. Ще раз про небезпеки «мовного закону» [Електронний ресурс] / І. Васюник. – Режим доступу : <http://vgolos.com.ua/blog/487.html>
6. Вернудіна І. Мова як феномен естетичної свідомості й національної ідентичності українського народу / І. Вернудіна. – К. : Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2011. – Вип. 5. – С. 16–18.
7. Іванов І. Сучасні проблеми консолідації українського суспільства / І. Іванов // Вісн. Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. : Історія. – 1999. – Вип. 44. – С. 39–41.
8. Іванов І. Формування української політичної нації в сучасних умовах: проблеми і перспективи : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.05 / І. Ю. Іванов ; Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К., 2005. – 21 с.
9. Корж А. Мовний чинник суспільної трансформації в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / А. Корж ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2004. – 20 с.
10. Лаврук Т. Геополітика як елемент соціокультурної системи / Т. Лаврук // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ПП «Вид-во “Гілея”», 2014. – Вип. 85 (6). – С. 346–350.
11. Ломака І. Політологічний аналіз інтеграційної ролі релігії в умовах модернізації українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / І. Ломака ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2006. – 20 с.
12. Марченко Н. Рідна мова як один із головних чинників збереження української спільноти / Н. Марченко // Українозн. альм. – 2011. – Вип. 5. – С. 30–33.
13. Масенко Л. Річ не просто в мовній проблемі. Річ у тенденції до розпаду єдиної держави за мовною ознакою / Л. Масенко // Віче. – 2003. – № 4. – С. 54–57.
14. Михальченко М. Україна доби межичасся. Блиск та убозтво куртизанів / М. Михальченко, З. Самчук. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 288 с.
15. Палій Г. Становлення єдиної національної ідентичності в контексті реалізації національних інтересів України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.05 / Г. Палій ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2005. – 16 с.
16. Панченко Т. Політична регіоналістика : навч. посіб. / Т. Панченко. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 188 с.
17. Погрібний А. Захочеш – і будеш : публіцистичні ст. / А. Погрібний. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2007. – 484 с.
18. Савойська С. Українська національна ідея у мовно-комунікативному контексті консолідації поліетнічного соціуму / С. Савойська // Віче. – 2013. – № 12. – С. 29–30.
19. Скубашевська Т. Мовні стратегії у формуванні міжкультурного діалогу у європейському просторі (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Т. Скубашевська ; Ін-т вищої освіти Акад. пед. наук України. – К., 2005. – 19 с.
20. Татаренко Т. Регіональний вимір сучасного політичного розвитку України : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / Т. Татаренко ; НАНУ, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса. – К., 2007. – 38 с.
21. Тетерич О. Українська національна ідея в умовах глобалізації та проблеми етнополітики / О. Тетерич // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали II Всеукр. наук. конф. (29–30 листоп. 2013 р., м. Дніпропетровськ) / наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2013. – Ч. I. – С. 157–158.
22. Туренко В. Процес глобалізації та українська ідентифікація: постановка проблеми / В. Туренко. – К. : Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2011. – Вип. 5. – С. 215–218.
23. Шкляр Л. Етнічна ідентичність. Політологічний словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
24. Шморгун О. Основний зміст поняття «українська національна ідея» / О. Шморгун // Розбудова держави. – 1997. – № 6. – С. 201–203.

Савойская Светлана. Объединительный потенциал украинского языка в коммуникативном контексте языковой политики. Раскрывается объединительный потенциал украинского языка, который рассматривается в коммуникативном контексте языковой политики, опираясь на историологический, триадный и другие методы, которые являются ключевыми в этом исследовании. Языковые политические коммуникации способствуют развитию языков национальных меньшинств, а также языков тех поликультурных общностей, которые находятся на грани исчезновения. Развитые и национализированные СМК распространяют украинский язык во всех без исключения регионах страны, объединяют украинское поликультурное общество вокруг украинского языка как единого государственного. В связи с этим цель исследования состоит в том, чтобы выявить те проблемы, которые тормозят консолидационные процессы вокруг украинского языка как единого государственного и показать тот потенциал и те коммуникативные возможности, которые этому способствуют.

Коммуникативные и объединительные процессы предусматривают такие основные результаты: а) знание и понимание истории развития украинского народа, его языка, культуры, обычаев и традиций; б) формирование на этой основе национального сознания, гражданского общества и политической нации; в) идентифицирование украинской поликультурной общности с украиноязычным образованием, духовностью и национальными интересами; г) консолидация украинского народа вокруг Украинской православной церкви, которая защищает, распространяет и сохраняет национальные ценности. Выводы могут иметь положительные и отрицательные характеристики. Они зависят от того, на каком этапе проводится исследование, какие отношения между политическими коммуникантами и коммуникатами, субъектами и объектами процесса, кому принадлежат средства массовой информации и коммуникации (далее СМИ и СМК), в каком состоянии находятся отрасли общественно-политической жизни государства и какая языковая политика функционирует на том или ином этапе государствообразования.

Ключевые слова: средства массовой информации и коммуникации, коммуникативный контекст языковой политики, конструктивный, объединительный потенциал украинского языка, деструктивный.

Savoyska Svitlana. Unity Potential of the Ukrainian Language in Communicative Context of Language Policy. Refers to the unifying potential of the Ukrainian language, which is considered in the context of communicative language policy, based on a process istoriolohichnyy and methods that are key in this study. Speech and Political Communication contribute to the development of minority languages and the languages of multicultural communities that are on the verge of extinction. Developed and nationalized mass media spread use of the Ukrainian language in any and all parts of the country, unite Ukrainian multicultural society around the Ukrainian language as a unified state. With this in mind, the goal of the problem is to identify the problems that impede consolidation processes around the Ukrainian language as a unified state and to show the potential of those communication capabilities that contribute to this. Communicative and unifying process involves the following main results: a) knowledge and understanding of the history of the Ukrainian nation, its language, culture, customs and traditions; b) formation of the basis of national identity, civil society and the political nation; c) identification of the multicultural community of the Ukrainian Ukrainian language education, spirituality and national interests; d) the consolidation of the Ukrainian people around the Ukrainian Orthodox Church, which protects, distributes and preserves national values. The findings may have both positive and negative characteristics. They depend on what stage of a study that the relationship between political communicators and communicators, subjects and objects of the process who owns the media and communication (the media and mass media), the condition of the field of social and political life of the state and that the language policy implemented at some point or another state.

Key words: media and communication, communicative context of language policy, constructive, unifying potential of the Ukrainian language, destructive.

Стаття надійшла до редколегії
04.09.2014 р.

УДК 327

**Наталія Романюк
Юлія Власюк**

Операция «Океанський щит»: внесок України в боротьбу з морським піратством

У статті висвітлено загальні особливості військово-морської операції НАТО «Океанський щит», головна мета якої – протидія піратству поблизу Африканського Рогу, Аденської затоки та берегів Сомалі. Особливу увагу приділено участі в ній України. Проаналізовано конкретні завдання та цілі, що стоять перед українською стороною, а також схарактеризовано часові, територіальні межі та форми участі українських військово-морських сил в операції. Оцінено результативність проведення антипіратської операції НАТО, а також переваг, що отримує Україна від таких видів співпраці з альянсом.

Ключові слова: військово-морська операція, протидія піратству, «Гетьман Сагайдачний», фрегат, НАТО, співпраця, контингент.

Постановка наукової проблеми та її значення. Морське піратство сьогодні є реальною загрозою для міжнародної безпеки всіх країн світу, адже 90 % світової торгівлі (23 % світового ВВП)